

13. 5. 2002

ID: 16798

Ležící pozůstalost

Občanskoprávní subjektivitu ležící pozůstalosti, tedy její způsobilost k právům a povinnostem a způsobilost k právním úkonům (a tedy i procesní způsobilost) je třeba posuzovat podle ustanovení ObčZ a OSŘ.

Občanskoprávní subjektivitu ležící pozůstalosti, tedy její způsobilost k právům a povinnostem a způsobilost k právním úkonům (a tedy i procesní způsobilost) je třeba posuzovat podle ustanovení ObčZ a OSŘ.

(Usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 30 Cdo 1093/2001, ze dne 27.3.2002)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl ve věci žalobce - pozůstalosti po T. H., zemřelé dne 12. 5. 1895, zastoupené A. H., zastoupeným advokátkou, proti žalovaným 1) Českému státu - Okresnímu úřadu v L., 2) Českému státu - Ministerstvu zemědělství České republiky, Praha 1, Těšnov 17, 3) Státnímu statku V., s. p., o určení vlastnictví, vedené u Okresního soudu v Litoměřicích pod sp. zn. 13 C 126/95, o dovolání žalobce proti usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 5. 12. 2000, č. j. 9 Co 402/99-131, tak, že dovolání zamítl.

Z odůvodnění :

Okresní soud v Litoměřicích, jako soud prvního stupně, rozsudkem ze dne 30. 11. 1998, č. j. 13 C 126/95-84, zamítl návrh na určení, že nemovitosti ve výrokové části blíže určené, jsou částí pozůstalostního jmění po hraběnce T. H., zemřelé dne 12. 5. 1895. Žádnému z účastníků nepřiznal právo na náhradu nákladů řízení, navrhovatelům uložil povinnost zaplatit soudní poplatek. Po rozsáhlém dokazování dospěl k závěru, že závětní dědic B. H. se zřekl dědictví v roce 1943 pouze účelově, neboť v roce 1946 uplatňoval na uvedený majetek nárok. Předním dědicem byl J. H., který

však již byl v době účinnosti dekretu č. 12/1945 Sb. mrtev. A. H. se stal správcem pozůstalosti dne 2. 5. 1945, ovšem v době účinnosti uvedeného dekretu nesplňoval podmínku přijetí dědictví. Nebylo prokázáno, že by dědictví bylo vypořádáno, naopak listina o odevzdání dědictví Obvodového okresního soudu Vídeň - vnitřní město ze dne 26. 11. 1965 dokládá, že v Rakousku bylo odevzdáno substituční dědictví až v roce 1965. Zástupce navrhovatele přiznal, že v Rakousku převzal určité movité věci. V České republice žádné takové rozhodnutí vydáno nebylo. Podle platného českého občanského zákoníku (dále též ObčZ) se pouze platnost závětí zřízených před 1. 4. 1964 posuzuje podle dosavadních předpisů, omezení vyplývající ze svěřeneckého náhradnictví ObčZ č. [40/1964](#) Sb. zrušil. Z toho důvodu nelze ke svěřeneckému náhradnictví v současné době přihlížet. Podle názoru soudu prvního stupně není možno prokázat, zda skutečně B. H. nemovitosti tvořící pozůstalost nepřevzal, neboť nebyly v tomto směru provedeny patřičné záznamy v pozemkových knihách po nabytí nemovitosti a patřičné záznamy poté, kdy se vzdal pozůstalosti vyplývající z testamentu. A. H. je tedy již nástupcem dalším, tedy nikoliv druhým a převzetí pozůstalosti tímto nástupcem by nesplňovalo podmínky vyplývající ze svěřeneckého náhradnictví, které dovoľoval tehdy platný zákon, kdy bylo možno s ohledem na nemovité statky postupovat podle svěřeneckého náhradnictví až do druhého stupně. Pokud jde o pasivní legitimaci žalovaných, soud I. stupně ji přiznal pouze třetímu žalovanému - Státnímu statku V., s. p., jako právnímu nástupci O. T., s. p.

K odvolání žalobce Krajský soud v Ústí na Labem, jako soud odvolací, usnesením ze dne 5. 12. 2000, č. j. 9 Co 402/99-131, rozsudek soudu prvního stupně zrušil a řízení zastavil. Žádnému z účastníků nepřiznal náhradu nákladů řízení před soudy obou stupňů. Vyšel z názoru, že tzv. ležící pozůstalost byla definována v ustanovení § 547 obecného zákoníku občanského (dále též OZO). Na ležící pozůstalost se hledělo, jako by tu subjekt (fyzická nikoli právnická osoba) byl, neboť mohla žalovat a být žalována, byla-li zastoupena přihlášeným dědicem, případně opatrovníkem. T. H. zemřela dne 12. 5. 1895, proto se na dědění po této zůstavitelce použije OZO jako předpis práva hmotného a císařský patent č. 208/1854 ř. z. jako předpis práva procesního. Podle názoru odvolacího soudu však nelze citované předpisy použít pro uplatnění návrhu na zahájení řízení o určení, zda předmětné nemovitosti jsou částí pozůstalostního jmění. V takovém případě je nutno použít ObčZ č. [40/1964](#) Sb. jako předpis práva hmotného a zákon č. [99/1963](#) Sb. (občanský soudní řád) jako předpis práva procesního. Podle ustanovení § 7 ObčZ jsou účastníky občanskoprávních vztahů osoby v právním smyslu, tedy osoby fyzické a právnické. Ten, kdo má způsobilost mít práva a povinnosti má i způsobilost procesní, tedy způsobilost být účastníkem řízení. Tuto způsobilost mají fyzické osoby, právnické osoby a stát, který se v občanskoprávních vztazích považuje za právnickou osobu. Z toho vyplývá, že tzv. ležící pozůstalost nemá způsobilost mít práva a povinnosti a nemůže mít proto způsobilost být účastníkem řízení. Není a ani nikdy nebyla právnickou osobou a podle nyní platných právních předpisů není ani osobou fyzickou. Nedostatek této způsobilosti je neodstranitelným nedostatkem podmínky řízení, proto odvolací soud řízení zastavil, neboť nedostatek způsobilosti být účastníkem řízení existoval již v den zahájení řízení.

Proti tomuto usnesení podal žalobce (dále jen dovolatel) včasné dovolání, jehož přípustnost dovodil z ustanovení § 238a odst. 1 písm. c) OSŘ a dovolání podal z důvodů uvedených v § 241 odst. 3 písm. d) a b) OSŘ, tedy že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci a že řízení je postiženo jinou vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. K dovolacímu důvodu podle § 241 odst. 3 písm. d) OSŘ dovolatel uvedl, že

odvolací soud se dopustil omylu, když v daném případě aplikoval nyní platný ObčZ č. [40/1964](#) Sb. a OSŘ č. [99/1963](#) Sb. Podle přechodných ustanovení všech platných předpisů před účinností nyní aktuálních zákoníků se podle názoru dovolatele použijí z hlediska práva hmotného i procesního pro pozůstalostní řízení po osobách, které zemřely před účinností tohoto zákona, dřívější přepisy, tedy Nesporný patent č. 208/1854 ř. z. a Obecný zákoník občanský z roku 1811. Podle uvedených předpisů se na ležící pozůstalost hledí, jako by tu subjekt byl, proto také trvá držba a pozůstalost je chráněna poskytnutím posesorních žalob. Pozůstalost ve sporech zastupoval dědic, který byl pověřen správou pozůstalosti. Pozůstalostní řízení po T. H. nebylo ukončeno odevzdáním pozůstalosti, proto zůstává právní kontinuita ležící pozůstalosti podle § 531 a násl. OZO a tím také její procesní způsobilost podle § 547 téhož zákoníku. Proto má ležící pozůstalost aktivní legitimaci v řízení a tuto způsobilost nikdy neztratila. K podepření svých tvrzení dovolatel odkázal jednak na řízení, která proběhla u Okresního soudu v Liberci, u Krajského soudu v Ústí nad Labem i u Ústavního soudu, dále na judikáty, např. Nejvyššího soudu ze dne 26. 2. 1998 sp. zn. 3 Cdon 476/96 i na komentáře a odbornou literaturu z období první republiky.

K dovolacímu důvodu podle § 241 odst. 3 písm. b) OSŘ dovolatel poukázal na skutečnost, že již v žalobě navrhoval, aby soud rozhodl o záměně účastníků na straně žalobce, pokud by měl pochyby o jeho aktivní legitimaci.

Ve vyjádření k dovolání se druhý žalovaný, Český stát – Ministerstvo zemědělství ČR odvolal se na své vyjádření k odvolání a uvedl, že podle něj žalobce není aktivně legitimován v předmětné věci zejména proto, že, jak také konstatoval soud prvního stupně, A. H. je již nástupcem dalším a podmínky k převzetí pozůstalosti nesplňuje. Stejně tak není dána pasivní legitimace Ministerstva zemědělství ČR, které je sice zakladatelem žalovaného státního podniku, avšak nelze jej z toho důvodu považovat za neoprávněného vlastníka. Pasivní legitimace Ministerstva zemědělství ČR v tomto případě není dána s ohledem na kompetence ústředních orgánů státní správy založené zákonem č. [2/1969](#) Sb. v platném znění. Za věcně správný pokládá rozsudek Okresního soudu v Litoměřicích.

Při posuzování tohoto dovolání vycházel odvolací soud z ustanovení části 12, hlavy první, bodu 17 zák. č. [30/2000](#) Sb., jímž byl změněn občanský soudní řád (zák. č. [99/1963](#) Sb.), podle kterého dovolání proti rozhodnutím odvolacího soudu, vydaným před účinností tohoto zákona nebo po řízení provedeném podle dosavadních právních předpisů, se projednají a rozhodne se o nich podle dosavadních právních předpisů, tj. podle občanského soudního řádu ve znění před novelizací provedenou zákonem č. [30/2000](#) Sb.

Dovolání je přípustné podle § 238a odst. 1 písm. c) OSŘ, protože směřuje proti usnesení

odvolacího soudu, jimž bylo rozhodnutí soudu prvního stupně zrušeno a řízení zastaveno.

Dovolací soud přezkoumal napadené usnesení odvolacího soudu v souladu s ustanovením § 242 odst. 1 až 3 OSŘ a dospěl k závěru, že dovoláním napadené rozhodnutí odvolacího soudu lze považovat za správné. Základní otázkou v přezkoumávané věci je otázka procesní i věcné legitimace účastníků řízení. Procesní legitimace znamená oprávnění být účastníkem řízení, což předpokládá způsobilost být účastníkem řízení. Věcnou legitimací se rozumí hmotně právní vztah účastníka řízení k projednávané věci. Má ji tedy ten, kdo je subjektem práva, které je předmětem řízení, přičemž věcnou legitimaci aktivní má žalobce, věcnou legitimaci pasivní má žalovaný. Podle § 19 OSŘ v řízení před soudem může vystupovat pouze ten, kdo má způsobilost být účastníkem řízení. Způsobilost být účastníkem řízení má ten, kdo má způsobilost mít práva a povinnosti, jinak i ten, komu ji zákon přiznává. Podle § 103 OSŘ kdykoli za řízení přihlíží soud k tomu, zda jsou splněny podmínky, za nichž může jednat ve věci – podmínky řízení. Z toho vyplývá, že soud je povinen kdykoliv za řízení zkoumat, zda ten, kdo v řízení vystupuje jako účastník řízení, má způsobilost být jeho účastníkem. Nedostatek této způsobilosti je neodstranitelným nedostatkem podmínky řízení, pro který je třeba řízení zastavit (§ 104 OSŘ).

V přezkoumávané věci soud prvního stupně, po obdržení žaloby, tuto základní podmínku řízení vůbec nezkoumal, nezabýval se otázkou, zda ležící pozůstalost má podle platných občanskoprávních předpisů způsobilost být účastníkem řízení. Naproti tomu odvolací soud zkoumal, zda ležící pozůstalost má podle platných občanskoprávních norem způsobilost mít práva a povinnosti a dospěl k závěru, že tuto způsobilost nemá, tedy že nemá způsobilost být účastníkem řízení. Svůj závěr opřel o platné znění ObčZ č. [40/1964](#) Sb. a OSŘ č. [99/1963](#) Sb.

Dovolací soud se ztotožnil se závěrem odvolacího soudu, podle kterého je třeba občanskoprávní subjektivitu ležící pozůstalosti, tedy její způsobilost k právům a povinnostem a způsobilost k právním úkonům (a tedy i procesní způsobilost) posuzovat podle ustanovení ObčZ a OSŘ. Tento závěr se opírá o ustanovení § 854 ObčZ, podle něhož se řídí ustanoveními ObčZ i právní vztahy vzniklé před 1. dubnem 1964, přičemž vznik těchto právních vztahů i nároky z nich vzniklé před 1. dubnem 1964 se posuzují podle dosavadních předpisů. Předmětem tohoto sporu je právní vztah vlastnictví k nemovitostem. To znamená, že vznik vlastnického práva se posuzuje podle dosavadních předpisů. Při posuzování, komu náleží vlastnické právo po 1. dubnu 1964, se již musí postupovat podle příslušných ustanovení ObčZ, tedy zejména podle § 7 a § 18, podle nichž jsou účastníky občanskoprávních vztahů osoby fyzické a osoby právnické. Vzhledem k tomu, že ležící pozůstalost, tj. předmětné nemovitosti, nelze podle citovaných ustanovení považovat ani za právnickou ani za fyzickou osobu, nemá ležící pozůstalost způsobilost k právům a povinnostem ani k právním úkonům, nemůže mít tudíž ani způsobilost být účastníkem řízení. Pokud by zákonodárce zamýšlel, aby i subjekty, které znala předchozí právní úprava, mohly vystupovat jako subjekty občanskoprávních vztahů po 1. dubnu 1964, pak by to v přechodných ustanoveních výslovně stanovil. Je třeba poznamenat, že tento závěr není nijak v rozporu s ustanovením § 859 ObčZ, podle něhož se při

dědění užije práva platného v den smrti zůstavitele, byla-li závěť zřízena před 1. dubnem 1964, posuzuje se její platnost podle dosavadních předpisů, přičemž zároveň tímto dnem zanikají všechna omezení vyplývající ze svěřeneckého náhradnictví, to znamená, že k svěřeneckému náhradnictví již nadále nelze přihlížet.

Soud prvního stupně tedy pochybil v tom, že se předmětnou žalobou zabýval věcně, aniž by nejprve náležitě zkoumal procesní i věcnou legitimaci účastníků. Odvolací soud pak správně rozsudek soudu prvního stupně zrušil a řízení zastavil pro nedostatek způsobilosti žalobce být účastníkem řízení.

O návrhu žalobce na vydání rozhodnutí o záměně účastníků nelze rozhodnout ani v odvolacím ani v dovolacím řízení. Před soudem prvního stupně může mít takový návrh na úspěch jen tehdy, je-li podán účastníkem řízení, který je nositelem všech atributů, které zákon od účastníka řízení vyžaduje. Pro nedostatek způsobilosti být účastníkem řízení v den jeho zahájení může soud řízení jen zastavit podle § 104 odst. 1 OSŘ.

Napadené usnesení odvolacího soudu považuje tedy dovolací soud za správné, proto dovolání zamítl podle § 243b odst. 1 OSŘ.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Nájem](#)
- [Ochrana osobnosti \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Odpovědnost státu za újmu \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Odpovědnost státu za újmu \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Přerušení řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Svéprávnost \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Promlčení a dobré mravy](#)
- [Práva dětí](#)
- [Náklady řízení](#)
- [Odmítnutí dovolání](#)
- [Bezplatná obhajoba \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)